

A terror aktivitása

BEVEZETŐ

Valastyán Tamás

PhD, MTA–DE Vulgo Csoport

valastyantamas@freemail.hu

Hogy az új évezred felfokozódott terror-aktivitása az intellektuelek érdeklődését kivívtá a terror témája iránt – nem tűnik meglepőnek. Az intellektualizmus mindig is sajátosan ügyelt arra, hogy az épp kurrens témákra és eseményekre mintegy rávesse a hálóját, mi több, ezt talán el is várta tőle az adott társadalmi-politikai közösség. Mára azonban ez a konstelláció több szempontból is megváltozott, egyebek mellett éppen az értelmiség egy adott társadalmi közösségen belüli szerepének átértékelődése miatt. De meglehet, ugyanilyen joggal állíthatjuk magáról a szóban forgó témáról, a terror aktivitásáról, hogy közrejátszott abban, hogy az intellektus embere tőle szokatlan módon váljon tanácsstalanná a saját poliszát érintő kérdés megválaszolását illetően.

E tanácsstalanságot és bizonytalanságot persze, mint mindig, most is próbálja lepezni az immár minimum kétszáz éve felvilágosított ész birtokosa. A terror aktivitása felfokozottságának okát firtatva elbizakodottan mutogat más kultúrák és gyökeresen más szerveződésű politikumok aktoraira. Sőt helyenként és időnként a kicsinyes lokális politikai érdekek vezérelte gondolkodás nyomait is felfedezhetjük némely véleményben. Az intellektuel a terrort meg sem próbálja elkülöníteni a terrorizmustól, azonosítva egy különös erőhatalom már idealitásában is perverz formáját egy konkrét politikai aktivitás gyakorlati megvalósulásával. És még folytathatnánk a sort az európai felvilágosult értelem elterelő hadműveleteinek finom technikáit jellemezve. Ám e hadműveletek

mintha egyre erőtlenebbek lennének egy amúgy is eleve értelmetlen háború szcenikájában. Merthogy a bizonytalanság és tanácstalanság monstrosítása egyszer úgyszólván az ész elbizakodottságának defektusát, vagy ahogy Edmund Husserl mondja, „a magát megtévesztő racionalizmust”.

Most, a terror újfajta aktivitásának idejében és terében mintha a szorongás és a félelem hatalma ténylegesen szembesítené az európai embert önmagával: hogy ti. a terror az európai gondolkodás méhében fogant – egy olyan erőaktivitás borzalmas eltorzulásaként, amely egyfelől a mindenkori másik kisajátításán, másfelől (európai) önmagam túlzó felértékelésén alapszik. Mert az igaz ugyan, hogy – újfent Husserlre utalva – az ember „a végesben, de a végtelen pólusán él”, ám hogy ki mit gondol végesnek, és pláne mit ért a „végtelen pólusán”, az már igen nagy eltéréseket mutathat. És mintha a napnyugati metafizika intellektuele erről feledkezne meg: a különbségek látásának és az elkülönítések finom gondolati és politikai munkálatainak szükségességéről. Hogy tehát a napkeleti kontempláció és világrend embere nagyon mást ért a végesen és a végtelen pólusán.

Jelen összeállításunk szempontokat adhat a különbségek meglátásához és érvényesítéséhez. Mindenekelőtt annak érzékeléséhez, hogy korunk legújabb kihívása, a globalizáció milyen feladatokat ró ránk, és mindez milyen fénytörésben jelenik meg előttünk a terrorizmus vonatkozásában (Trembeczki István). Fontos, hogy a modernitás kontextusában újragondoljuk a terror olyan aspektusait, amelyek a metafizikai hagyomány, az erőszakkultúra és az esztétizálódás mentén bontakoznak ki (Balogh László). Ezen utóbbi aspektus hívja elő a reprezentáció problémáját, ami esetünkben egyrészt annak a vizsgálatát jelenti, hogy milyen metaforák segítségével fejezik ki a terror teoretikusai e borzalmas aktivitás folyamatát (Valastyán Tamás), másrészt hogy egy konkrét műalkotás, Erdély Miklós *Tavaszi kivégzés* című filmjének elemzése során a totalitarizmus és az utópia kontextusában hogy érhető tetten a terror erőhatalma (Pólik József).

A tanulmányok a DE Filozófia Intézet és a MTA TKI Vulgo Kutatócsoport konzorciuma által vezetett, *Az európai szellem és a totalitarizmus* című K+F kutatási program keretében készültek.

Kulcsszavak: *terror, terrorizmus, modernitás, európai gondolkodás*